

KULTUROLOĢIJA

Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta programmas paraugs

Atbildīgā par izdevumu Spodra Austruma

ISEC redakcija

Satura rādītājs

Ievads.....	2
Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi.....	3
Mācību saturs.....	4
Mācību satura apguves secība un apguvei paredzētais laiks	7
Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni	22
Mācību līdzekļi	24
Mācību metodes.....	25

Ievads

Izglītības satura un eksaminācijas centra izstrādātais Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta “Kulturoloģija” programmas paraugs (turpmāk – programma) veidots atbilstoši Latvijas Republikas Vispārējās izglītības likumam un Ministru kabineta 2008. gada 2. septembra noteikumu Nr. 715 “Noteikumi par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu un vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmetu standartiem” 22. pielikumam “Kulturoloģija. Vispārējās vidējās izglītības mācību priekšmeta standarts”.

Programma ir vispārējās vidējās izglītības programmas sastāvdaļa, kuru veido mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi, mācību saturs, mācību satura apguves secība un apguvei paredzētais laiks, mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni, mācību satura apguvei izmantojamo mācību līdzekļu un metožu uzskaitījums.

Piedāvātajai programmai ir ieteikuma raksturs. Pedagoģs var tematiskajā plānojumā konkretizēt un papildināt šīs programmas mācību saturu, tā apguves secību, mācību sasniegumu metodiskos paņēmienus, mācību līdzekļu un metožu uzskaitījumu. Pedagoģam ir tiesības veidot arī savu mācību priekšmeta programmu.

“Kulturoloģijas” bāze nav tikai mācību priekšmets “Kultūras vēsture”, bet tās saturs ietver arī kultūras pētniecību, kur vienā veselumā un sistēmā tiek integrēti izglītojošo jomu “Cilvēks un sabiedrība” un “Māksla” atsevišķos mācību priekšmetos atspoguļotie sabiedrības attīstības procesi, vērtību, mākslu un zinātnes sasniegumu jautājumi, tādēļ šim mācību priekšmetam ir būtiska vieta vērtībuzglītībā kā starpdisciplināram zinātniskās izziņas veidam. Izglītības saturā tiek mainīti mācību un mācīšanās akcenti, galveno uzvaru liekot uz personības veidošanās nosacījumiem, tāpēc programmai ir izvirzītas jaunas prasības un piedāvāta jauna satura organizācija, kura saistīta ar indivīda apziņas formu mijiedarbību. Programmas nodaļas tiek kārtotas atbilstoši mācāmā priekšmeta loģikai, sākot ar kultūras jēdziena izpratni un beidzot ar kultūras kā procesa izpratni.

Mācību priekšmets “Kulturoloģija” sniedz kopainu par kultūru kā cilvēka dzīves darbības fenomenu, kas nav atsevišķa dzīves joma, bet sistēma, tāpēc, iemācoties sistematizēt un atklāt cēloņsakarības, izglītojamais saprot, kāpēc konkrētā vēsturiskā laikā un telpā sabiedrības vienojas par noteiktu vērtību pieņemšanu kā morāles normu, par ticību un noteiktiem ideāliem, kuri ietekmē un maina pārējos kultūras attīstības procesus, virza indivīdu uz jauniem atklājumiem. Kultūras pamatjautājumu izpratni veido daudzveidīgs pasaules redzējums, kas izglītojamajam rosina tolerantu attieksmi pret uzskatu dažādību, mācot cienīt Latvijas un citu kultūru vērtības un tradīcijas. Apzinot pasaules un Latvijas kultūras mantojumu, veidojas izpratne par kultūras pārmantojamības likumsakarībām, mūsdienu sabiedrības kultūru integratīviem procesiem. Mācību priekšmets “Kulturoloģija” palīdz veidot nacionālās identitātes apziņu, iedzīvināt ētiskās un estētiskās vērtības. UNESCO statūtu preambulā tiek apliecināts, ka “plaša kultūras izplatība un cilvēces izglītošana taisnīgumam, brīvībai un mieram ir neatņemams cilvēces cieņas elements un svēts pienākums”. Mācību satura izvēles teorētiskā koncepcija ir saistīta ar:

- indivīda domāšanas paradigmu, kultūras izpratni ideju līmenī;
- cilvēka radošās un materiālās darbības sasniegumiem;
- kultūru veidošanās cēlonību, mijiedarbību, dialogu, ietekmi un pēctecību.

Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

Mācību priekšmeta mērķis

Sekmēt kultūrizglītotas personības veidošanos, apzinot pasaules kultūras mantojumu, un veicināt kultūru daudzveidības kopainas izpratni, attīstot prasmes iesaistīties Latvijas un pasaules kultūras procesos.

Mācību priekšmeta uzdevumi

Veidot izpratni par kultūras daudznozīmību, kultūru kā procesu.

Apzināties kultūru kā vērtību sistēmu indivīda un sabiedrības dzīvē.

Attīstīt prasmi analizēt un vērtēt kultūras tradīcijas un mainību.

Veicināt pozitīvu un tolerantu attieksmi pret citām kultūrām, izprotot to atšķirības un mijiedarbību.

Sekmēt savas kultūridentitātes apzināšanos pasaules kultūru kopainā.

Salīdzināt, analizēt un vērtēt kultūras sasniegumus, liecības un informatīvos avotus.

Mācību saturs

Mācību satura komponents	Mācību priekšmeta obligātais saturs	10.–12. klase
Kultūrvide laikā un telpā	Kultūras jēdziena izpratne	<p>Kultūras būtība, satura daudzveidība, specifika.</p> <p>Kultūras jēdziena daudzveidīgais lietojums, kultūras veidošanās nosacījumi un funkcijas.</p> <p>Cilvēks kā kultūras objekts un subjekts, cilvēka kultūras vajadzības, eksistenciālie jautājumi.</p> <p>Laika un telpas izpratne dažādās kultūrās.</p> <p>Dabas, kultūras, civilizācijas izpratne un mijattiecības.</p> <p>Zīmes un simboli kā kultūras valoda.</p>
	Kultūra kā sistēma	<p>Kultūra kā vērtību sistēma, tās daudzveidīgais raksturs.</p> <p>Vērtību hierarhija, mainība un nosacītība dažādās kultūrās.</p> <p>Ideālu un kultūr laikmetu vērtību sistēma kā attiecīgās kultūras raksturojoša liecība.</p> <p>Kultūras zīmju, simbolu un tēlu valoda un izpausmes dažādās kultūrās un to izpausmju formās.</p> <p>Kultūras tradīcijas, to loma kultūrās. Tradīciju nozīme un raksturs Austrumu un Rietumu kultūrās.</p> <p>Kultūras mantojums, tā nozīmīgums pasaules un Latvijas kultūras pastāvēšanā.</p>
	Kultūras izpausmes formas	<p>Kultūras daudzveidīgās izpausmes formas.</p> <p>Domāšanas formas: mitoloģiskais, reliģiskais, filozofiskais pasaules redzējums un pamatprincipi.</p> <p>Rietumu, Tālo Austrumu, Dienvidaustrumāzijas, islāma kultūrās dominējošās idejas atšķirības un līdzības.</p> <p>Kultūras laikmetiem raksturīgākās, lielākās reliģijas, filozofijas, dominējošie mākslu virzieni un stili, zinātnes un tehnoloģiju sasniegumi.</p>

Mācību satura komponents	Mācību priekšmeta obligātais saturs	10.–12. klase
		<p>Kultūras laikmetiem raksturīgākie mākslas darbi, stilu paraugi to kultūrvēsturiskā kontekstā. Komunikāciju un mediju loma un izpausmes dažādās kultūrās.</p>
	Kultūras procesi un starpkultūru attiecības	<p>Eiropas kultūras saknes un raksturs. Rietumu un Austrumu kultūru dialogs un citādība. Kultūra kā process, stabilitāte un mainīgums. Globalizācijas procesi un tā izpausmes kultūrās. Multikulturālisma principi un pazīmes kultūrās. Latvijas kultūras saistība ar pasaules kultūru dažādām izpausmes formām. Kultūras līdztiesības un līdzvērtības principi.</p>
Indivīds un sabiedrība	Indivīda un sabiedrības attiecības kultūrā	<p>Indivīda vieta, sociālā loma, dažādu sociālo grupu mijiedarbība kultūrās. Kultūridentitātes jautājumi. Indivīda un varas attiecības, ideoloģiju ietekme kultūrās. Masu kultūra, elitārā kultūra, subkultūra. Etniskās un nacionālās kultūras pazīmes un atšķirības Latvijas un citās kultūrās.</p>
Darbība	Analītiski vērtējošā darbība Radošā un pētnieciskā darbība	<p>Kultūras informatīvo avotu un liecību salīdzināšana, sistematizēšana un organizēšana. Nozīmīgāko kultūras jēdzienu lietošana. Informācijas iegūšana no dažādiem informācijas avotiem, grāmatām, medijiem, interneta resursiem, vērojot kultūras norises un procesus. Argumentācijas lietošana, izvērtējot dažādus viedokļus par kultūru un kultūru procesu veidošanos un mijiedarbību.</p>

Mācību satura komponents	Mācību priekšmeta obligātais saturs	10.–12. klase
		<p>Iegūtās informācijas interpretēšana, saskatot kultūru un kultūras procesu veidošanās un mainības cēloņus, starpkultūru problēmas un spēju rast iespējamus risinājumus.</p> <p>Pozitīvas attieksmes un tolerances veidošana un attīstīšana pret dažādām kultūrām.</p> <p>Motivēta un atbildīga iesaistīšanās kultūrvides veidošanas procesos.</p>

Mācību satura apguves secība un apguvei paredzētais laiks

Sasniedzamais rezultāts mācību satura apguves laikā, kas raksturo izglītojamo attieksmes, norādīts slīprakstā.

1. Kultūras jēdziena izpratne (10% no kopējā mācību stundu skaita)

1.1. Kultūras būtība, saturs, specifika: kultūras veidošanās nosacījumi, kultūras jēdziena izpratne, tā daudzveidīgais lietojums, kultūras saturs, darbības virzieni. Kultūras funkcijas

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Izprot kultūras veidošanās nosacījumus un darbības virzienus.</p> <p>Izprot kultūras jēdziena daudzveidīgo lietojumu.</p> <p>Izprot kultūras būtību un saturu.</p> <p>Izprot kultūras funkcijas, piemēram, socializācijas, informācijas, adaptācijas, komunikācijas.</p> <p><i>Apzinās kultūras ētiskos, estētiskos, sociālvēsturiskos darbības virzienus, kultūru kā dialogu un kultūru kā procesu.</i></p>	<p>Raksturo kultūras daudzveidīgās izpausmes.</p> <p>Prot lietot jēdzienu “kultūra”.</p> <p>Izprot jēdziena “kulturoloģija” lietojumu.</p> <p>Raksturo kultūras funkcijas.</p> <p>Prot raksturot kultūru kā nepārtrauktu procesu, kultūru kā dialogu, minēt piemērus kultūras jomām, demonstrējot izpratni par kultūras satura daudzveidību.</p>

Ieteicamā literatūra

Kultūra, teksts, zīme. / sak. I. Šuvajevs. – Rīga: Elpa, 1993.

Priedītis, A. *Ievads kulturoloģijā. Kultūras teorija un kultūras vēsture.* – Daugavpils: A.K.A, 2000.

Zitāne, L. *Kultūras vēsture. Kultūras jēdziens un senie laiki.* – Rīga: RaKa, 1997.

Kultūras jēdziens. Pieejams: <http://www.liis.lv/kultvest/kultura/kulje/teksts.htm>

1.2. Cilvēks kā kultūras objekts un subjekts: cilvēks un viņa kultūrvajadzības; ķermenis, telpa un laiks (cikliskais, lineārais, telpiskā orientācija), eksistenciālie jautājumi

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Izprot un raksturo cilvēku kā kultūras objektu un subjektu, cilvēku kā kultūras virzītāju.</p> <p>Mācās izprast cilvēka eksistenciālos jautājumus, cilvēka kultūrvajadzības, cilvēka darbības un attieksmju mainīgumu kultūrās.</p> <p>Apzinās laika un telpas izpratnes nozīmi dažādās kultūrās, mītos un rituālos.</p> <p>Vērtē cilvēka kultūrvajadzību attieksmju mainību Aizvēsturē, Senajā Ēģiptē, Dīvupē.</p>	<p>Skaidro cilvēka, viņa vajadzību un attieksmju saistību ar kultūras norisēm dažādos laikmetos.</p> <p>Prot diskutēt par cilvēka eksistenciāliem jautājumiem dažādos kultūras laikmetos.</p> <p>Raksturo un diskutē par laika un telpas izpratnes atšķirībām dažādās kultūrās, prot salīdzināt cikliskā un lineārā laika izpausmes.</p> <p>Prot saistīt laika un telpas izpausmes mītos un rituālos.</p> <p>Prot saskaņot telpas un laika vērtību, saistīt ar telpa laika izpausmēm kultūras objektos (celtnēs, tekstos u. tml.).</p>

Ieteicamā literatūra

- Andersone, Z. *Kulturoloģija*. 2. daļa. – Rīga: RaKa, 2002. – 8.–34. lpp.
- Buceniece, E. *Domāt ar ādu: telpas problēma mūsdienu filosofijā*. // *Filosofija*. – Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts. – Nr. 3.
- Laķis, P. *Laiks un cilvēka pasaule*. – Rīga: Minerva, 1999.
- Eliade, M. *Mīts par mūžīgo atgriešanos*. – Rīga: Minerva, 1995.
- Mitoloģijas enciklopēdija*. 1. sēj. – Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1993.
- Mūks, R. *Pret straumi, austrumu reliģijas, meditācija, cikliskais laiks*. – Rīga: Rando, 1992.
- Priedītis, A. *Ievads kulturoloģijā. Kultūras teorija un kultūras vēsture*. – Daugavpils: A.K.A, 2000.
- Rubenis, A. *Cilvēks mītiskajā pasaules ainā*. – Rīga: Zvaigzne, 1994.
- Kentaurs XXI: kulturoloģisks žurnāls. Nr. 19. *Telpa kultūrā*. – Rīga: Minerva, 1999.
- Kentaurs XXI: kulturoloģisks žurnāls. Nr. 17. *Laiks kultūrā*. – Rīga: Minerva, 1998.

1.3. Daba, kultūra, civilizācija: dabas un vides izpratne dažādās kultūrās un ietekme uz kultūrraksturu; civilizācijas; kultūras un civilizācijas mijattiecības senajās kultūrās; zīmes, simboli

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Izprot kultūras un civilizācijas jēdzienu atšķirīgo lietojumu un vienojošos aspektus.</p> <p>Izprot kultūras, civilizācijas un dabas mijattiecības, to līdzās pastāvēšanas nosacījumus un diskutē par mijattiecību likumsakarībām.</p> <p>Izprot kultūras un civilizācijas raksturu Senās Divupes un Senās Ēģiptes kultūrā.</p> <p>Izprot aizvēstures, seno baltu cilšu kultūras raksturu.</p>	<p>Argumentēti pamato savu viedokli par kultūras un civilizācijas jēdzienu saturu.</p> <p>Prot skaidrot dabas un vides ietekmi uz dažādu kultūrprocesu norisēm.</p> <p>Raksturo pirmo civilizāciju – Senās Divupes un Senās Ēģiptes – raksturīgākās kultūrliecības sadzīvē, arhitektūrā, zinātnē un mitoloģijā.</p> <p>Prot salīdzināt un novērtēt kopīgo un atšķirīgo Senās Divupes un Senās Ēģiptes kultūrā.</p> <p>Raksturo seno baltu cilšu dabas un vides ietekmi uz kultūrraksturu, skaidro baltu cilšu kultūras veidošanās nosacījumus.</p> <p>Prot skaidrot seno civilizāciju zīmes un simbolus kā konkrētas kultūras izteiksmes valodu.</p> <p>Prot lietot jēdzienus: kultūra, civilizācija, kulturoloģija, mīts, rituāls, maģija, laiks, telpa, ciklisks, lineārs, dolmenis, menhīrs, kromlehs, templis, piramīda, zikurāts, kanons, hieroglifs, piktogramma, sarkofāgs, pasaules koks, augu un dzīvnieku simboliskā nozīme, etnogrāfiskās zīmes (laika un telpas simboli).</p>

Ieteicamā literatūra

- Andersone, Z. *Kulturoloģija*. 1. daļa. – Rīga: RaKa, 2001. – 11.–19. lpp.
- Andersone, Z. *Kulturoloģija*. 2. daļa. – Rīga: RaKa, 2002. – 8.–34. lpp.
- Avotiņa, A., Blūma, D. u. c. *Latvijas kultūras vēsture*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.
- Lapiņa, M., Bartoševska, V., Zitāne, L. *Seno un viduslaiku kultūras vēsture vidusskolām*. – Rīga: RaKa, 1998.
- Mūks, R. *Mīts un iztēle*. – Rīga: Karogs, 1991.
- Priedītis, A. *Ievads kulturoloģijā. Kultūras teorija un kultūras vēsture*. – Daugavpils: A.K.A, 2000.
- Rubenis, A. *Cilvēks mītiskajā pasaules ainā*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1994.
- Vilks, A. *Filozofija Latvijā*. – Rīga: RaKa, 2002. – 215.–229. lpp.
- Zitāne, L. *Kultūras vēsture. Kultūras jēdziens un senie laiki*. – Rīga: RaKa, 1997.

2. Kultūra kā sistēma (20% no kopējā mācību stundu skaita)

2.1. Kultūra kā vērtību sistēma: kultūras vērtību hierarhija un daudzveidība, garīgās un materiālās, nacionālās un internacionālās, indivīda un sabiedrības, pasīvās un aktīvās vērtības. Sabiedrības pieņemtie ideāli, kultūrvaroņi. Vērtību mainība un relativisms antīkajā, viduslaiku, renesanses, jaunāko laiku, modernisma un postmodernisma kultūrā

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Izprot vērtību daudzveidīgo raksturu: garīgās un materiālās, sakrālās un profānās, nacionālās un internacionālās, indivīda un sabiedrības, pasīvās un aktīvās vērtības.</p> <p>Izprot antīkās, viduslaiku, jaunāko laiku, modernās un postmodernās kultūras sabiedrību pieņemto ideālu un laikmetam raksturīgo vērtību atspoguļojumu konkrētā kultūrā.</p> <p>Izprot kultūr laikmetu vērtību un normu savdabību.</p> <p><i>Prot paust viedokli par vērtību lomu un nozīmi indivīda, savā un sabiedrības dzīvē.</i></p> <p><i>Apzinās vērtību izvēles lomu un nozīmi kultūru tapšanā un kultūras procesos.</i></p>	<p>Raksturo un salīdzina aktīvās (attiecīgā kultūrā dominējošās) un pasīvās, garīgās un materiālās, nacionālās un internacionālās, indivīda un sabiedrības vērtības.</p> <p>Skaidro kultūras vērtību un sabiedrības normu maiņu cēloņus.</p> <p>Raksturo vērtību un sabiedrības pieņemtās morāles normas kā konkrētas kultūras raksturojošu liecību antīkajā, viduslaiku, jaunāko laiku, modernajā un postmodernajā kultūrā pasaulē un Latvijā.</p> <p>Prot sistematizēt un novērtēt sabiedrību pieņemto ideālu, varoņu, kultūr laikmetu vērtību sistēmu un normu atšķirības antīkajā, viduslaiku, jaunāko laiku, modernajā un postmodernajā kultūrā pasaulē un Latvijā.</p> <p>Identificē savu vērtību sistēmu un pamato savu vērtību mainīguma/ nemainīguma cēloņus.</p>

Ieteicamā literatūra

Agajevs, V. *Semiotika*. – Rīga: Jumava, 2005.

Eliade, M. *Sakrālais un profānais*. – Rīga: Minerva, 1996.

Lasmane, S. *20. gadsimta ētikas pavērsieni*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.

Rietumeiropas morāles filozofija. / Sak. S. Lasmane. – Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2007.

2.2. Kultūra kā zīmju un simbolu sistēma: kultūras zīmes un simboli; vizuālās, konvencionālās, dabiskās, funkcionālās zīmes un simboli, reliģiskās, mitoloģiskās, mākslas, zinātnes zīmes un simboli

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Izprot kultūras zīmju un simbolu valodu kā kultūras informācijas nesēju.</p> <p>Izprot kultūras zīmju iedalījumu pēc to rakstura – dabiskās, ikoniskās, konvencionālās, verbālās zīmes.</p> <p>Iepazīst konkrētas kultūras raksturīgākās zīmes un simbolus mitoloģijā, reliģijā, mākslā, sadzīvē un zinātnē.</p> <p>Izprot dažādu kultūru zīmju, simbolu un tēlu valodu, to atšķirīgās funkcijas lietojumā.</p> <p><i>Apzinās kultūras semiotisko raksturu, kultūru kā simbolu sistēmu.</i></p>	<p>Spēj noteikt laiktelpas zīmes kultūrās, raksturot dažādas zīmes un simbolus celtnēs, skulptūrās, tekstos.</p> <p>Atpazīst un raksturo kultūras simbolisko valodu (piemēram, reliģijā, arhitektūrā, sadzīvē, mākslās) pasaules un Latvijas kultūrā.</p> <p>Prot lietot verbālās, estētiskās, ikoniskās un konvencionālās zīmes.</p> <p>Prot skaidrot antīko, viduslaiku, jaunāko laiku, moderno, postmoderno kultūru zīmju, simbolu un tēlu jēgu un atšķirības.</p> <p>Prot analizēt mūsdienu kultūras semiotiku, saskatīt jauno kultūras zīmju izpausmes mūsdienu sabiedrībā.</p>

Ieteicamā literatūra

- Agajevs, V. *Semiotika*. – Rīga: Jumava, 2005.
- Boldoks, Dž. *Kristietības simbolika*. – Rīga: Madris, 1999.
- Duglass, D. *Mīti un simboli. / Pasaules reliģijas*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2007. – 35.–36. lpp.
- Kasīrers, E. *Apcerējums par cilvēku. Ievads kultūras filozofijā*. – Rīga: Intelekts, 1997.
- Kalniņa, L., Zvirgzds, J. *Lielā simbolu enciklopēdija*. – Rīga: Jumava, 2006.
- Rubenis, A. *Senās Romas kultūra*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2002.
- Simboli*. – Rīga: Pētergailis, 1994.

2.3. Kultūras tradīcijas un mantojums: tradīcijas kultūrās, kultūras mantojuma būtība, tradīciju noturība Tālo Austrumu kultūrās un mainība Rietumu kultūrā. Tradīcijas un to loma Latvijas kultūrā

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Izprot kultūras tradīciju veidošanās, saglabāšanas un pārmantojamības raksturu.</p> <p>Izprot vērtību, ideālu un tradīciju sasaisti.</p> <p>Izprot kultūru savstarpējo saistību, formu un elementu pārmantotību un ietekmi pasaules un Latvijas kultūrā.</p> <p><i>Apzinās kultūras mantojuma, tradīciju lomu un vērtību pasaules un Latvijas kultūrā.</i></p> <p><i>Apzinās tradīciju saglabāšanās nozīmi.</i></p>	<p>Skaidro jēdzienu “tradīcija” un izprot tradīciju jēgu.</p> <p>Raksturo tradīciju mantošanas iespējas un veidus tradicionālā un mūsdienu kultūrā.</p> <p>Prot salīdzināt un diskutēt par tradīciju noturīgumu un mainību Austrumu un Rietumu kultūrā.</p> <p>Argumentēti pamato savu attieksmi par tradīciju mainību un nemainīguma iemesliem Rietumu kultūrā.</p> <p>Spēj salīdzināt un analizēt dažādu kultūru informatīvos avotus un liecības.</p> <p>Ir motivēts un prot atbildīgi iesaistīties sabiedrības un kultūrvides veidošanas procesos.</p> <p>Prot lietot jēdzienus: vērtība, ideāls, varonis, simbols, zīme, semiotika, krusts, kvadrāts, aplis, mandala, pasaules ass, tautas dziesma, tradīcija, kultūras mantojums.</p>

Ieteicamā literatūra

- Andersone, Z. *Kulturoloģija*. 1. daļa. – Rīga: RaKa, 2001. – 77.–100. lpp.
- Avotiņa, A., Blūma, D. u. c. *Latvijas kultūras vēsture*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.
- Kūle, M. *Eirodzīve: formas, principi, izjūtas*. – Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2006.
- Mūks, R. *Filozofija: dvēsele – tilts starp Rietumu un Austrumu reliģijām: lekciju kurss*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2001.
- Lapiņa, M., Blūma, D., Zitāne, L. *Jauno laiku kultūras vēsture vidusskolām*. – Rīga: RaKa, 1999.
- Lībiešu kultūra*. Pieejams: <http://www.livones.lv/libiesi/kultura/>
- Islāma tradicionālā kultūra*. Pieejams: <http://www.liis.lv/kultvest/kultura/islams/teksts.htm>

3. Kultūras izpausmes formas (35% no kopējā mācību stundu skaita)

3.1. Domāšanas formas: mitoloģiskās, reliģiskās, filozofiskās/zinātniskās domāšanas formas, mītiskā domāšana un mīta būtība, mītiskās domāšanas iezīmes senajā baltu un somugru mitoloģijā, antīkajā, modernisma un postmodernisma kultūrā. Pasaules lielākās reliģijas: jūdaisms, kristietība, islāms, hinduisms. Politeisms, monoteisms, panteisms. Reliģiju izpausmes veidi kultūrās, pamatatziņas. Svētie raksti. Reliģiju dažādība postmodernā sabiedrībā. Filozofiski reliģiskās mācības: budisms, daoisms, konfūcisms, sintoisms. Zinātniskās domāšanas ietekme uz kultūrraksturu: empīrisms un racionālisms, prāts un patērētājdomāšana

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Zina kultūras daudzveidīgo formu iedalījumu pēc satura (piemēram, māksla, zinātne, filozofija, politika, reliģija).</p> <p>Apzinās kultūras daudzveidīgos formu satura izteikšanās veidus reliģijās, mākslās, zinātnēs.</p> <p>Izprot mitoloģiskās, reliģiskās, filozofiskās domāšanas atšķirības un saskata to izpausmes kultūras procesu organizācijā.</p> <p>Izprot mītiskās domāšanas pazīmes, raksturu un iezīmes seno baltu, somugru, antīkajā, modernisma un postmodernisma kultūrā.</p> <p>Zina pasaules lielāko reliģiju un filozofiski reliģisko mācību – jūdaisma, kristietības, budisma, islāma, hinduisma – uzskatu pamatus un Svēto rakstu nosaukumus.</p> <p>Zina reliģiski filozofisko mācību – konfūcisma, daoisma, sintoisma – pamatidejas.</p> <p>Prot saskatīt kultūras formu attiecības un atsevišķu formu dominanti dažādu kultūru attīstībā, sadzīves un kultūras organizācijā.</p> <p>Izprot reliģijas un filozofijas, filozofiski ētisko mācību līdzaspastāvēšanas iespējas un lomu kultūrā.</p> <p>Izprot kosmocentrismu, teocentrismu, heliocentrismu, antropocentrismu jēdzienu izpausmes kultūrā, ir iepazinies ar dažādu kultūrlaikmetu dominējošām idejām.</p> <p><i>Ir tolerantants pret dažādām reliģijām un to pārstāvjiem.</i></p>	<p>Prot izvērtēt dažādus viedokļus kultūras formu mijiedarbībā.</p> <p>Raksturo mītu un mītisko domāšanu kā vienu no pasaules uztveres formām, zina izpausmes senajās kultūrās un apzinās nozīmi un izpausmes mūsdienās.</p> <p>Prot saskatīt mitoloģiskās, zinātniskās/filozofiskās, reliģiskās domāšanas izpausmi garīgajās un materiālajās kultūras liecībās.</p> <p>Izprot un spēj salīdzināt dominējošās idejas konkrētā kultūrā un skaidrot to mainības iemeslus, saistību un pēctecību kultūrā.</p> <p>Raksturo un vērtē filozofiski ētisko mācību un reliģiju noteicošās idejas, prot pamatot to lomu indivīda un sabiedrības attiecībās, prot skaidrot to ietekmi uz kultūras raksturu.</p> <p>Atšķir un spēj skaidrot pasaules reliģiju un filozofiski reliģisko mācību – kristietības, jūdaisma, budisma, islāma, hinduisma, konfūcisma, daoisma, sintoisma – uzskatu pamatus.</p> <p>Skaidro domāšanas maiņu cēloņus dažādos kultūrlaikmetos.</p>

Ieteicamā literatūra

- Augustīns. *Atzīšanās*. – Rīga: Liepnieks un Rītups, 2008.
Islāms. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.
Klīve, V. V. *Ticības ceļos*. – Rīga: Zinātne, 1995.
Kūle, M., Kūlis, R. *Filosofija*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1998.
Mitoloģijas enciklopēdija. 2. sēj. – Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1994.
Pasaules reliģijas. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2007.
Rietumeiropas morāles filozofija. / Sak. S. Lasmane. – Rīga: LU, 2006.
Taivāns, L. G., Taivāne, E. *Reliģiju vēsture*. – Rīga: RaKa, 2003.
Latvijas vēsture internetā. Pieejams: <http://www.historia.lv/>
Senās Grieķijas kultūra. Pieejams: <http://www.liis.lv/kultvest/kultura/griekija/teksts.htm>
Senās Romas kultūra. Pieejams: <http://www.liis.lv/kultvest/kultura/roma/teksts.htm>

3.2. Mākslas, zinātne, modernās tehnoloģijas: māksla kā kultūras izpausme un izteiksmes līdzeklis, mākslas dažādās formas – glezniecība, arhitektūra, teātris, mūzika, literatūra. Stili un mākslas virzieni kā kultūras un laikmeta liecība. Zinātnes un tehnikas sasniegumi kā kultūras izpausmes formas. Mediji un modernās tehnoloģijas kā kultūras izpausmes metodes

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Zina nosaukt dažādās mākslas izpausmes formas.</p> <p>Iepazinis nozīmīgāko mākslas stilu un virzienu – romānikas, gotikas, renesanses, baroka, rokoko, klasicisma, romantisma, modernisma un postmodernisma – pazīmes un izpausmes.</p> <p>Izprot mākslu izpausmju specifiku, mākslas valodu.</p> <p>Zina nozīmīgāko mākslu virzienu (arhitektūrā, tēlotājmākslās, kino, mediju mākslā), zinātnes un tehnoloģiju sasniegumus.</p> <p>Izprot daudzveidīgo kultūras formu vietu un nozīmi sabiedrības veidošanā, attīstībā, sadzīves un kultūras organizācijā.</p> <p>Iepazīst un skaidro moderno tehnoloģiju un mediju lomu un nozīmi kultūrā.</p> <p><i>Apzinās mākslas stilus un virzienus kā sabiedrības domāšanas un izteiksmes līdzekli.</i></p>	<p>Atšķir dažādās mākslas izpausmes formas.</p> <p>Raksturo mākslas stilus kā kultūras laikmeta atspoguļotāju.</p> <p>Prot izvērtēt un raksturot mākslas darbus un kultūras objektus to kultūrvēsturiskā kontekstā.</p> <p>Raksturo romānikas, gotikas, renesanses, baroka, rokoko, klasicisma, romantisma, modernismu un postmodernisma mākslas pazīmes.</p> <p>Atšķir, spēj salīdzināt un raksturot dažādo kultūras formu – mākslu, teātra, kino, literatūras, arhitektūras – stilu un žanru raksturīgākos paraugus, izprot to tapšanas kultūrvēsturiskos nosacījumus.</p> <p>Spēj izvērtēt dažādus viedokļus, analizēt un raksturot zinātnes un tehnoloģiju sasniegumus, moderno tehnoloģiju un mediju – reklāma, TV, internets – lomu un nozīmi kultūrā.</p>

Zināšanas un izpratne	Darbība
	<p>Analizē un vērtē kultūras tradīciju, varas, reliģiju, filozofiju, mākslu un tehnisko sasniegumu īpatsvaru, lom un nozīmi kultūru maiņas un pārmantotības procesos.</p> <p>Prot vērtēt konkrētas kultūras virzības un attīstības procesus.</p> <p>Prot lietot jēdzienus: reliģija, filozofija, filozofiski ētiskā mācība, mīts, mitoloģija, rituāls, kults, politeisms, monoteisms, panteisms, kristietība, jūdaisms, islāms, hinduisms, dao, iņ-jaņ, budisms, konfūcisms, sinto, Mozus, Kristus, Buda, Muhameds, Allahs, Brahmans, nirvāna, kami, heliocentrisms, Vecā Derība, Bībele, Tora, Tripitaka, vēdas, Korāns, sanskrits, romānika, gotika, renesanse, baroks, klasicisms, reālisms, romantisms, impresionisms, postimpresionisms, jūgends, modernisms, kubisms, futūrisms, sirreālisms, abstrakcionisms, fovisms, ekspresionisms, dadaisms, popārts, performance, mediji, postmodernisms, grafiti, hepenings, vides māksla, jauniešu kustības – hipiji, panki, gotisti.</p>

Ieteicamā literatūra

- Austruma, S., Muižarāja, I. *Kultūras vēsture: metodiskais līdzeklis*. – Rīga: ISEC, 2005.
- Demakova, H. *Citas sarunas: raksti par mākslu un kultūru*. – Rīga: Vizuālās komunikācijas nodaļa, 2002.
- Lanurī, N., Dažāns, A. *Glezniecības enciklopēdija*. 1., 2. daļa. – Rīga: Jumava, 2004–2005.
- Lapiņa, M., Blūma, D., Zitāne, L. *Jauno laiku kultūras vēsture vidusskolām*. – Rīga: RaKa, 1999.
- Latvijas māksla starptautisko sakaru kontekstā / Sastād. S. Grosa*. – Rīga: Neputns, 2000.
- Latvijas mākslas vēsture*. – Rīga: Pētergailis, 2004.
- Rubenis, A. *19. gadsimta kultūra Eiropā*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2002.
- Rubenis, A. *Viduslaiku kultūra Eiropā*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1997.
- Rubenis, A. *Dzīve un kultūra Eiropā absolūtisma un apgaismības laikmetā*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1996.
- Zitāne, L. *Kultūras vēsture. Senie laiki, antīkā kultūra un agrīnā kristietība*. – Rīga: RaKa, 1998.
- Eizāns, A. M., Gorbāns, I. *Attēli pasaules kultūras vēsturē*. Pieejams: http://www.liis.lv/kultvest_att/
- Rīgas arhitektūras spēļu lappusītes*. Pieejams: <http://www.rsp.lv/arh/>

4. Individīda un sabiedrības attiecības kultūrā (20% no kopējā mācību stundu skaita)

4.1. Individīda un varas attiecības dažādās kultūrās: indivīda un sabiedrības vieta dažādās kultūrās, jēdziens “vara”, varas sociālantropoloģiskais redzējums un izpratne (kultūrvaronis, valdnieks, ģēnijs, elks, līderis), kultūrpiederības jautājumi

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Izprot indivīda un sabiedrības, dažādu sociālo grupu mijiedarbību un izpausmes kultūras telpā.</p> <p>Izprot līdera, kultūrvaroņa, ģēnija un elka nozīmi kultūrās.</p> <p>Izprot jēdzienu “vara” kultūras kontekstā.</p> <p>Izprot varas zīmes un valodu mūsdienu kultūrā.</p> <p>Spēj saskatīt indivīda un varas attiecības dažādās kultūrās un indivīda iespēju robežas kultūras veidošanā.</p> <p>Izprot savu sociālo lomu, piederību noteiktai kultūrai un iespējas iesaistīties kultūras procesa virzīšanā.</p> <p>Apzinās jaunrades lomu kultūras veidošanā un pastāvēšanā.</p>	<p>Spēj vērtēt indivīda un sabiedrības, dažādu sociālo grupu mijiedarbību un izpausmes mākslās.</p> <p>Raksturo indivīda lomu pirmatnējā sabiedrībā, antīkajā sabiedrībā, viduslaiku, renesanses, apgaismības, jauno laiku un mūsdienu kultūrā.</p> <p>Spēj izvērtēt kultūrvaroņa, līdera, elka vai ģēnija lomu kultūrā.</p> <p>Spēj vērtēt un skaidrot ideoloģiju un varas ietekmi uz kultūrām, mīta un ideoloģijas attiecības kā kultūras un varas fenomenu.</p> <p>Skaidro un izvērtē indivīda piederību noteiktai kultūrai un tā sociālo lomu raksturu.</p> <p>Spēj salīdzināt un analizēt dažādus kultūras informatīvos avotus un liecības.</p> <p>Prot lietot jēdzienus: etnoss, nācija, etniskā kultūra, tradicionālā kultūra, nacionālā kultūra, subkultūra, popkultūra, masu kultūra, komunikācija, informācijas sabiedrība, kultūras determinisms, vara, ideoloģija, migrācija, asimilācija, adaptācija, kultūras mantojums, identitāte, elitārā kultūra, kultūrvaronis, elks, līderis, ģēnijs.</p>

Ieteicamā literatūra

- Ekonens, J., Kulju, V. u. c. *Pasaules valstis un tautas. Eiropas kultūras vēsture*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 1994.
- Informācijas vide Latvijā: 21. gadsimta sākums*. – Rīga: Zinātne, 2006.
- Jermolajeva, J., Jermolajevs, V., Mūrnieks, A. *Kultūras vēsture: 20. gadsimts*. – Rīga: RaKa, 2002.
- Lapiņa, M. *Latvijas kultūras vēsture 20. gadsimta 40.–80. gados*. – Rīga: RaKa, 2002.
- Rubenis, A. *19. gadsimta kultūra Eiropā*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2002.
- Tīsenkopfs, T. *Socioloģija*. – Rīga: LU, 2006.

4.2. Masu kultūra un elitārā kultūra, subkultūra: masu kultūras un elitārās kultūras pazīmes un raksturojums. Personība un masa. Popkultūra, subkultūra, reklāma, masu un elitārās kultūras atšķirīgais raksturs

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Zina un atšķir masu kultūras, elitārās kultūras, subkultūras, popkultūras pazīmes.</p> <p>Izprot indivīda un sabiedrības lomu masu kultūras, elitārās kultūras, subkultūras un popkultūras veidošanā un pastāvēšanā.</p> <p><i>Apzinās sevi kā kultūras procesu dalībnieku.</i></p>	<p>Prot saskatīt masu kultūras daudzveidību, atpazīt masu un elitārās kultūras izpausmes formas un liecības.</p> <p>Prot minēt masu kultūras un elitārās kultūras piemērus mūsdienās.</p> <p>Spēj vērtēt varas un režīmu ietekmi uz kultūras raksturu, minot piemērus.</p> <p>Raksturo un analizē indivīda, varas un sabiedrības attiecības, indivīda sociālās lomas dažādās kultūrās.</p> <p>Raksturo indivīda vietu masu kultūrā.</p>

Ieteicamā literatūra

- Dubiņa, I., Pērkone-Redoviča, I. *20. gadsimta kultūras vēsture. Literatūra. Kultūra.* – Rīga: Zvaigzne ABC, 2006.
- Jermolajeva, J., Jermolajevs, V., Mūrnieks, A. *Kultūras vēsture. 20. gadsimts.* – Rīga: RaKa, 2002.
- Lapiņa, M. *Latvijas kultūras vēsture 20. gadsimta 40.–80. gados.* – Rīga: RaKa, 2002.
- Liotārs, Ž. F. *Postmodernisma skaidrojums bērniem.* // Grāmata, 1991. – Nr. 12.
- Priedītis, A. *Kultūru dialogs: intelektuālās komunikācijas vēstures teorija.* – Rīga: Pasaules kultūru fonds, 2006.
- Rubenis, A. *XX gadsimta kultūra Eiropā.* – Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.
- Velšs, V. *Estētikas robeža.* – Rīga: Laikmetīgās mākslas centrs, 2005.
- Manovičs, Ļ. *Mediju krīze.* Pieejams: <http://rix.lv/reader/txt/txt.php?id=79&l=lv&raw=1>

4.3. Etniskā kultūra un nacionālā kultūra: etniskā identitāte, etniskās un nacionālās kultūras pazīmes Latvijā un Eiropā

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Zina un izprot etniskās un nacionālās kultūras pazīmes.</p> <p>Izprot atšķirību starp etnisko, nacionālo un multikulturālo identitāti.</p> <p>Izprot nacionālās kultūras saistību ar pasaules kultūru dažādām izpausmes formām.</p> <p><i>Apzinās savu nacionālo kultūridentitāti, saskata savu vietu kultūrprocesu veidošanā.</i></p>	<p>Spēj raksturot etnisko kultūru.</p> <p>Raksturo nacionālo kultūru iezīmes Latvijā un Eiropā.</p> <p>Prot spriest par nacionālās un multikulturālās kultūras īpatnībām.</p> <p>Argumentēti pamato savu attieksmi multikulturālisma jautājumā.</p>

Ieteicamā literatūra

- Avotiņa, A., Blūma, D. u. c. *Latvijas kultūras vēsture*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2003.
- Kasīrers, E. *Apcerējums par cilvēku. Ievads kultūras filozofijā*. – Rīga: Intelekts, 1997.
- Priedītis, A. *Ievads kulturoloģijā: kultūras teorija un kultūras vēsture*. – Daugavpils: A.K.A., 2003.
- Priedītis, A. *Kultūru dialogs: intelektuālās komunikācijas vēstures teorija*. – Rīga: Pasaules kultūru fonds, 2006.
- Latvijas kultūras vēsture*. Pieejams: <http://www.liis.lv/kultvest/kultura/latvija.htm>

5. Kultūras procesi un starpkultūru attiecības (15% no kopējā mācību stundu skaita)

5.1. Kultūru stabilitāte, mainīgums un dialogs – procesi kultūrā. Multikulturālisms un globalizācija Latvijā un pasaulē. Eiropocentrisms. Multikulturālisms no antīkās kultūras līdz mūsdienām

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Izprot kultūru kā savdabīgu fenomenu sistēmu.</p> <p>Apzinās kultūras mainīgumu.</p> <p>Izprot multikulturālisma un globalizācijas procesa aizsākumus antīkajā kultūrā, izpausmes renesansē un mūsdienās.</p> <p>Izprot eiropocentrisma ideju kā kultūras dialoga konceptu.</p> <p><i>Ir tolerantants pret dažādām kultūrām, prot veidot pozitīvas attiecības ar dažādu kultūru un reliģiju pārstāvjiem.</i></p>	<p>Spēj argumentēti izteikties par kultūru kā sistēmu.</p> <p>Spēj raksturot globalizācijas un multikulturālisma pazīmes kultūrvēsturiskā attīstībā.</p> <p>Reflektē par eiropocentrisma iezīmēm Rietumu kultūrā, prot raksturot līdzīgo un atšķirīgo Amerikas un Austrumu kultūras raksturojumā.</p> <p>Prot saistīt kultūras dinamiku ar procesiem un līdzekļiem (jaunu elementu rašanos), ar mehānismu (sociālo praksi, tradīcijām), simboliskās jēgas un sakarību izmaiņām.</p> <p>Vērtē kultūras iespējamās attīstības virzienus, izvirza hipotēzes.</p> <p>Argumentēti pamato savu attieksmi eiropocentrisma jautājumā.</p>

Ieteicamā literatūra

Gīrcs, K. *Kultūru interpretācijas*. – Rīga: Inteleks, 1998.

Kūle, M. *Eirodzīve: formas, principi, izjūtas*. – Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2006.

Priedītis, A. *Kultūru dialogs: intelektuālās komunikācijas vēstures teorija*. – Rīga: Pasaules kultūru fonds, 2006.

Rubenis, A. *20. gadsimta kultūra Eiropā*. – Rīga: Zvaigzne ABC, 2004.

Vīts, Dž. E. *Postmodernā kultūra*. Pieejams: http://www.lmf.lv/gramatas/postmodernie_laiki.htm#IV

5.2. Kultūru indikatori: kultūras pastāvēšanas un darbības indikatori – atskaites sistēmas (indivīda loma, izglītība, ekonomika, nauda, svētku raksturs, tradīciju vieta, sakrālas vērtības u. c.)

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
Izprot kultūras pastāvēšanas un darbības atskaites sistēmas – piemēram, indivīda loma, izglītība, nauda, svētki, tradīcijas, vērtības – un to īpatsvaru kultūras veidošanā. Izprot kultūras norišu interpretēšanas robežas.	Novērtē un interpretē dažādu kultūru atskaites sistēmu (indikatoru) īpatsvaru un mijiedarbību.

Ieteicamā literatūra

Hillans, T. *Mirkļa tirānija. Straujš un gauss laiks. Informācijas sabiedrība.* – Rīga: Norden AB, 2004.

Freids, Z. *Īgnums kultūrā.* – Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.

Politiskā komunikācija, ētika un kultūra Latvijas Republikas 9. Saeimas vēlēšanās. – Rīga: LU Sociālo un politisko pētījumu institūts, 2007.

Vēbers, M. *Reliģijas socioloģija.* – Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2004.

Zimmels, G. *Nauda modernajā kultūrā.* // *LU Zinātniskie Raksti.* – Rīga: LU, 2000. – Nr. 629.

5.3. Rietumu un Austrumu kultūra: modernizācija kā Rietumu kultūras pamats (liberālisms, racionālisms, radošums). Austrumu kultūras izpausmes veidi un raksturs. Rietumu un Austrumu kultūru mijattiecības, dialogs, mantojums. Starpkultūru attiecības mūsdienu sabiedrībā

Sasniedzamais rezultāts

Zināšanas un izpratne	Darbība
<p>Zina Austrumu un Rietumu kultūras saturu un domāšanas pamatu.</p> <p>Izprot kultūru kā atsevišķu kultūru un kultūras sistēmu dialogu.</p> <p>Izprot Austrumu un Rietumu kultūras izpausmes, raksturu, kultūras formu mijiedarbību.</p> <p><i>Apzinās starpkultūru attiecību un kultūras dialoga nepieciešamību interkulturālā komunikācijā.</i></p>	<p>Spēj salīdzināt Austrumu un Rietumu kultūras domāšanas pamatprincipus.</p> <p>Prot saskatīt, raksturot un interpretēt Austrumu un Rietumu kultūru atšķirības, saskarsmes formas un mijattiecības.</p> <p>Māk saistīt eiropocentriska idejas un pazīmes ar Austrumu kultūras idejām un pazīmēm, saskata atšķirības.</p> <p>Prot saskatīt starpkultūru problēmas cēloņus, izvirzīt un formulēt starpkultūru komunikācijas iespējas.</p> <p>Saskata iespējas un piedāvā risinājumus starpkultūru problemātikas risināšanā.</p> <p>Prot lietot jēdzienus: multikulturālisms, tolerance, globalizācija, kultūras globalizācija, kultūras dialogs, kultūras indikatori, eiropocentrisms, indivīds, svētki, tradīcijas, modernizācija, liberālisms, racionālisms, radošums.</p>

Ieteicamā literatūra

- Austruma, S., Muižarāja, I. *Kultūras vēsture: metodiskais līdzeklis*. – Rīga: ISEC, 2005.
- Gīrcs, K. *Kultūru interpretācijas*. – Rīga: Inteleks, 1998.
- Jēkabsons, Ē. *Lietuvieši Latvijā*. – Rīga: Elpa, 2003.
- Kūle, M. *Eirodzīve: formas, principi, izjūtas*. – Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 2006.
- Lapiņa, M., Blūma, D., Zitāne, L. *Jauno laiku kultūras vēsture vidusskolām*. – Rīga: RaKa, 1999.
- Priedītis, A. *Kultūru dialogs: intelektuālās komunikācijas vēstures teorija*. – Rīga: Pasaules kultūru fonds, 2006.
- Volkovs, V. *Krievi Latvijā*. – Rīga: LU Filozofijas un socioloģijas institūts, 1996.
- Zitāne, L. *Kultūras vēsture. Senie laiki. Indijas, Ķīnas, Japānas, Centrālamerikas un Dienvidamerikas tradicionālā kultūra*. – Rīga: RaKa, 1998.

Mācību sasniegumu vērtēšanas formas un metodiskie paņēmieni

Īstenojot programmu, attiecībā uz vērtēšanu jāievēro Ministru kabineta noteikumos par valsts vispārējās vidējās izglītības standartu noteiktie izglītojamo iegūtās vispārējās vidējās izglītības vērtēšanas pamatprincipi un kārtība.

Vērtēšanas organizētājs un vērtētājs:

- atbilstoši vērtēšanas mērķim izmanto diagnosticējošo, formatīvo un summatīvo vērtēšanu;
- izvēlas piemērotāko vērtēšanas vietu mācību procesā (ievadvērtēšana, kārtējā vērtēšana un nobeiguma vērtēšana);
- izmanto daudzveidīgas vērtēšanas formas un metodiskos paņēmienus;
- izvēlas vērtēšanas saturu atbilstoši mācību priekšmetā noteiktajam izglītojamā sasniedzamajam rezultātam;
- nosaka vērtēšanas kritērijus un izmanto pārbaudes darba mērķim atbilstošu vērtējuma atspoguļošanas veidu.

	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas uzdevumi	Noteikt izglītojamā iepriekš apgūtās zināšanas, prasmes un attieksmes mācību procesa plānošanai un uzlabošanai – turpmāko mācību mērķu precizēšanai, mācību uzdevumu izvēlei, satura sakārtošanai.	Dot iespēju izglītojamajam noteikt mācību sasniegumus attiecībā pret būtiskākajiem programmā formulētajiem sasniedzamajiem rezultātiem, lai tos uzlabotu. Veicināt izglītojamā atbildību un motivāciju, iesaistot viņus vērtēšanas procesā. Veicināt mācību procesa uzlabošanu.	Noteikt izglītojamā mācību sasniegumus, lai konstatētu apgūtās zināšanas, prasmes un attieksmes vērtējuma izlikšanai. Summatīvās vērtēšanas rezultātus var izmantot arī formatīviem mērķiem (informācijai par mācību mērķu un uzdevumu sasniegšanu, mācību procesā izmantoto metožu izvērtēšanai, lēmuma pieņemšanai par turpmāko darbu).
Vieta mācību procesā (norises laiks), biežums	Ievadvērtēšanu ieteicams veikt mācību kursa, mācību gada vai temata sākumā.	Kārtējo vērtēšanu veic mācību procesa laikā. Pedagogs to organizē pēc nepieciešamības.	Nobeiguma vērtēšanu veic katra temata noslēgumā, nepieciešamības gadījumā apvienojot nelielus tematus vai apjomīgākos tematus sadalot sīkāk. Var izmantot mācību gada, izglītības pakāpes beigās.

	Diagnosticējošā vērtēšana	Formatīvā vērtēšana	Summatīvā vērtēšana
Vērtēšanas saturs	Saturu veido iepriekšējā mācību procesā apgūtās zināšanas, prasmes, attieksmes, kas būtiski nepieciešamas turpmākā mācību satura apgūvē.	Saturu veido būtiskākie izglītojamajam sasniedzamie rezultāti (zināšanas, prasmes, attieksmes) temata apguves laikā.	Saturu veido izglītojamajam sasniedzamie rezultāti (zināšanas, prasmes, attieksmes) temata nobeigumā. Izglītojamajam iespējams savus mācību sasniegumus demonstrēt dažādos izziņas līmeņos.
Vērtēšanas formas	Izmantojamas daudzveidīgas vērtēšanas formas: mutvārdu, rakstiskas, praktisku prasmju, kombinētas; individuāla vai kolektīva snieguma; vērtēt iespējams gan ar objektīvi, gan subjektīvi vērtējamiem uzdevumiem.		
Vērtēšanas metodiskie paņēmieni	Novērošana, saruna, aptauja, tests u. tml.	Mācību rezultātu pārbaudīšanai galvenokārt izmanto tādas pašas metodes un paņēmienus kā mācību procesā. Saruna, aptauja, darbs ar tekstu un attēlu, demonstrējums, vizualizēšana, diskusija, seminārs, mājas darbs u. tml.	Rakstveida, mutvārdu vai kombinēts pārbaudes darbs, pētniecisks darbs, eseja, individuāls vai grupas darbs, referāts, individuāls vai grupas projekts u. tml.
Vērtētājs	Pedagogs/izglītojamais atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.	Pedagogs/izglītojamais atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.	Pedagogs atbilstoši izstrādātajiem vērtēšanas kritērijiem.
Vērtēšanas kritēriji, to izveide	Kritēriji nepieciešami vērtējuma objektivitātes nodrošināšanai. Kritērijus izstrādā pedagogs atbilstoši izvēlētajām vērtēšanas formām un metodiskajiem paņēmieniem. Kritēriju izstrādāšanā var iesaistīt izglītojamos, lai pilnveidotu vērtēšanas un pašnovērtēšanas prasmes. Pedagogs iepazīstina izglītojamos ar vērtēšanas kārtību.		
Vērtējuma atspoguļošana	Vērtējums aprakstošs.	Vērtējums aprakstošs vai ieskaitīts/neieskaitīts.	Pedagogs vērtē 10 ballu skalā un to dokumentē.

Mācību līdzekļi

Mācību stundās var izmantot visus tos mācību līdzekļus, kādus izglītojamie jau izmantoja, apgūstot mācību priekšmetu “Kultūras vēsture”, kā arī ieteicams izmantot ne tikai piedāvātos mācību un metodiskos līdzekļus, enciklopēdijas, zinātnisko literatūru un informāciju no masu saziņas līdzekļiem, bet arī audiovizuālos materiālus, interneta resursus, kultūrizglītojošas filmas.

1. Mācību literatūra

1.1. Izglītības un zinātnes ministrijas apstiprinātā mācību literatūra mācību priekšmetā “Kulturoloģija” (publicēta internetā ISEC mājaslapas sadaļā “Mācību literatūra”). Mācību literatūras sarakstā minēts neliels grāmatu skaits, tāpēc katras tēmas apguvei norādīta ieteicamā literatūra;

1.2. papildu literatūra: izglītojamajiem vai pedagogiem domātā mācību vai metodiskā literatūra, kuru nav apstiprinājusi Izglītības un zinātnes ministrija, bet kuru var izmantot kā papildu literatūru atsevišķu standartā noteikto pamatprasību apguvei vai mācību sasniegumu pārbaudei attiecīgajā mācību priekšmetā: uzdevumu krājumi, metodiskie līdzekļi, hrestomātijas, izdales materiāli u. tml.;

1.3. uzziņu literatūra: enciklopēdijas, antoloģijas u. tml.;

1.4. periodiskie izdevumi;

1.5. interneta resursi.

2. Uzskates un tehniskie līdzekļi, iekārtas

2.1. uzskates līdzekļi: tabulas, plakāti, mākslas darbu reprodukcijas, attēli, kartes, audiovizuālie mācību līdzekļi u. tml.;

2.2. tehniskie līdzekļi un iekārtas: magnētiskā tāfele, interaktīvā tāfele, dators ar interneta pieslēgumu, projektor, atskaņotājs, magnetofons, televizors, kodoskops u. tml.

Mācību metodes

Nosauktajām mācību metodēm ir ieteikuma raksturs. Metožu izvēli nosaka mācību satura apguves mērķis un uzdevumi. Svarīga ir izvēlēto metožu daudzveidība, kas padara mācību procesu interesantāku gan pedagogiem, gan izglītojamajiem, kuru mācīšanās stili ir atšķirīgi. Programmā galvenā uzmanība veltīta tām metodēm, kuras ir aktuālas vidusskolā.

Metode	Skaidrojums	Piemērs
Darbs ar tekstu (Insert metode)	Izglītojamais iepazīstas ar tekstu un iegūst informāciju: veido jautājumus vai analizē, atbild uz jautājumiem atbilstoši mācību uzdevumam. Pedagogs piedāvā tekstus lasīšanai vai ierakstītus tekstus audio un video kasetēs mācību uzdevumu veikšanai mācību stundā/mājās vai pašizglītībai.	Pedagogs piedāvā tekstu par procesiem 19. gadsimta vidū Eiropā, piemēram, tēma “Indivīda un sabiedrības attiecības kultūrvēsturiskā kontekstā”. Izglītojamais tekstā iezīmē sev jau zināmo ar (^), neskaidro vai pretrunā esošo ar (-), jauniegūto informāciju ar (+), informāciju, kura vēl jāiegūst ar (!). Izglītojamie noskaidro jau zināmo par 19. gadsimta kultūras ainu kopumā, jauno domāšanu un zinātnes tendencēm, stilu iezīmēm un apgūst papildu informāciju.
Darbs ar tekstu (Venna diagramma)	Strādājot ar tekstu un attēliem, izglītojamais noskaidro kopīgo, vienojošo, atšķirīgo kultūras telpā un kultūras norisēs vai procesos.	Tēma “Filozofijas un mākslas mijattiecības”. Uzzīmē 3 aplū, katrā no tiem atzīmē atšķirīgo, bet vidējā vienojošo. Izglītojamie apzinās filozofijas un mākslas kā kultūras formas kopīgās un atšķirīgās pazīmes konkrētā laikmetā un spēj salīdzināt ar kāda cita laikmeta mākslas un filozofiskās domas attiecībām.
Delfu metode	Īsā laika periodā iespējams noskaidrot visu izglītojamo viedokļus, uzklaut un izvērtēt būtiskākos apgalvojumus par indivīda lomu kultūrprocesu veidošanā un vērtību indikācijām.	Tēma “Indivīds kā kultūrprocesa virzītājs renesanses laikmetā. Kultūrvaronis”. Pedagogs piedāvā paraugus, kuros tiek raksturota indivīda rīcība un kultūras izpausmes noteiktā laikmetā. Sabiedrības vērtību un ideālu modelis. Izglītojamie uz lapiņām uzraksta 3 viedokļus par indivīda vietu un lomu konkrētā kultūrā, apzinoties, kas ir tie kritēriji, kas nosaka kultūrvaroņa vietu konkrētā kultūrā, un padod tālāk pa apli. Katrs atzīmē sev pieņemamo viedokli un argumentu. Tiek apkopoti viedokļi, iegūstot kopainu.

Metode	Skaidrojums	Piemērs
Demonstrēšana	Pedagogs vai izglītojamais rāda un stāsta pārējiem izglītojamajiem jau apkopoto informāciju.	Metode izmantojama mācību tēmas nostiprināšanai un atkārtšanai. Tēma “Austrumu un Rietumu kultūras lielākās reliģijas – vienojošais un atšķirīgais.” Izglītojamais vai pedagogs <i>PowerPoint</i> programmā rāda izveidotu uzskatāmu tabulu vai plakātu kādā citā vizuālā formā.
Diskusija	Kā interaktīva darbība pārī un grupā palīdz izglītojamajiem noskaidrot kādu jautājumu. Diskusija palīdz izmantot zināšanas, formulēt un analizēt savu domu, argumentēt viedokli, vienoties par atziņu.	Temats: “Mākslinieka personība un vara. Sociālistiskā reālisma pārstāvji.” Pedagogs vai izglītojamie piedāvā apspriešanai kādu tematu vai problēmu par varas un radošas personības attiecībām kādā konkrētā kultūrā. Izglītojamie grupās vai visa klase iesaistās sarunā, argumentēti aizstāvot savu viedokli, noskaidrojot uzskatu daudzveidību, lai rastu iespējamus risinājumus. Diskusijai ieteicams sagatavoties, jau iepriekš apkopojot faktus un materiālus.
Domu karte (grafiskais organizētājs)	Metode veicina domu strukturizēšanu, informācijas apkopšanu, sākot no vispārīgā (tēma) uz konkrēto (apakštēma). Pārskatāmi var attēlot zināmo, to papildinot ar tēmas apguves laikā uzzināto.	Tēmas: “Vērtību daudzveidība modernajā sabiedrībā”, “Laiks (laika vērtība) kā kultūru indikators”, “Pasaules lielākās reliģijas”, “Zinātnes un tehnoloģiju attīstība industrializācijas sabiedrībā”, “Virtuālā kultūra”. Tāfeles vai lapas centrā uzraksta tēmu, apvelkot apkārt apli, no kura veido daudzus atzarus, pierakstot atslēgas vārdus, kas saistās ar šo tēmu.
Jautājumu sesija	Izglītojamie, izmantojot tekstu, dažādus attēlus/video, digitālos utt., veido būtisko jautājumu sēriju par kādu objektu, procesu, parādību. Darbu var veikt individuāli, pāros, grupās.	Tēmas: “Svētie raksti”, “Nacionālo kultūru iezīmes Latvijā un Eiropā”, “Seno Austrumu kultūru pazīmes”, “Garīgā un materiālā kultūra”, “Austrumu un Rietumu kultūra”. Izglītojamie apmainās ar jautājumiem un sagatavo mutiskas vai rakstiskas atbildes.

Metode	Skaidrojums	Piemērs
Kolāža/vizualizēšana	<p>Kolāža ir radoša darba veids, kurā izglītojamais koncentrēti ar simbolu palīdzību atklāj savu priekšstatu par kādu tematu.</p> <p>Šī metode ļauj izglītojamajiem izmantot savas prasmes jaunākajās tehnoloģijās, savā darbā lietojot, piemēram, interneta resursus, digitālās fotokameras.</p>	<p>Tēmas: “Globalizācijas izpausmes kultūrā”, “Nacionālās un internacionālās vērtības”, “Vērtību maiņa padomju laiku kultūrā Latvijā”, “Masu kultūra”, “Simbolu uztvere un maiņa kultūras laikā”, “Patērētāju sabiedrības kultūras izpausmes”, “Ideālu maiņa slaveno mākslinieku darbu atspoguļojumā”.</p> <p>Izglītojamais veido kompozicionāli vienotu attēlu no dažādu attēlu fragmentiem, izvēloties krāsu un vizuālos simbolus savas domas precīzai izteikšanai.</p>
Lomu spēle	<p>Izglītojamais prezentē noteikta kultūrlaikmeta sociālās grupas uzskatus un viedokļus, apzinot to daudzveidību, specifiku un līdzāspastāvēšanas iespējamību. Izglītojamais spēj pamatot dažādu starpkultūru vēsturisko lomu un nozīmību.</p>	<p>Tēmas: “Starpkultūru attiecības 21. gadsimtā”, “Pasaules lielākās reliģijas”.</p> <p>Izglītojamie strādā grupās vai pāros. Pedagoģs, pamatojoties uz tekstu fragmentiem un iepriekšējās stundās apgūto, piedāvā izglītojamajiem iejusties noteiktās sociālajās lomās, piemēram, valdnieks, filozofs, bezpajumtnieks, mūks, muzikants, un prezentēt klasei šīs sociālās grupas uzskatus.</p>
Piecrinde	<p>Savas attieksmes izteikšana, un refleksija. Iespēja interpretēt. Attīsta sintēzes prasmes.</p> <p>Izglītojamais izprot, ka mākslas stili veidojas no konkrētas idejas un stila izpausmēs dažādos mākslas žanros var būt atšķirīgi pasniegšanas un izteiksmes līdzekļi.</p>	<p>Izglītojamie iepazīstas ar vācu grupas “Tilts” un vācu kino ekspresionisma būtiskākajām izpausmēm, pēc tam koncentrētā veidā raksturo procesu, parādības, notikumus, tēlus vai virzienu.</p> <p>Var rakstīt individuāli vai nelielā grupā.</p> <p>Piemēram:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. rinda: ekspresionisms (tēmas vārds); 2. rinda: depresīvs, nomācošs (2 īpašības vārdi, kas apraksta šo tēmu); 3. rinda: uzrunā, sāpina, biedē (3 vārdos aprakstīta attīstība par doto tēmu); 4. rinda: dzīves traģisko pušu izcelšana (frāze no 4 vārdiem, kas

Metode	Skaidrojums	Piemērs
		izsaka rakstītāja attieksmi pret doto tēmu); 5. rinda: jauns vilnis (viens vārds – dotās tēmas sinonīms).
Piramidālā diskusija	Piramidālā diskusija palīdz izmantot zināšanas, formulēt un analizēt savu domu, uzklaut citu viedokli un argumentēt savu viedokli, vienoties par atziņu un pieņemt kopīgu lēmumu.	Tēmas: “Garīgās un materiālās vērtības”, “Nacionālās un globālās vērtības”. Pedagoģs ierosina diskusiju par tēmu. Izglītojamie individuāli veic uzdevumu, kurā izdara izvēli. Tālāk darbu apspriež 2 izglītojamie, pēc tam turpina četratā, tad lielākās grupās, līdz beidzot visa klase izvēlas galvenās tēzes, vienojas un pieņem kopīgu lēmumu. Noslēgumā tiek izvērtēta kopīgu lēmumu pieņemšanas gaita.
Prātavētra	Metode nodrošina katra izglītojamā iespēju ideju ģenerēšanā, lēmumu pieņemšanā, veicina kreativitāti.	Tēmas: “Laika un telpas simboli”, “Kultūrlaikmeta vērtību sistēma”, “Kopīgais un atšķirīgais (izvēlētais) reliģijās”, “Mīts un mitoloģiskā domāšana pirms 200 gadiem un šodien”. Pedagoģs vai izglītojamais izvirza tēmu, kuru uzraksta uz tāfeles vai papīra lapas. Izglītojamie noteiktā laika sprīdī pieraksta individuāli vai grupās maksimāli daudz idejas, atslēgas vārdus utt. Izvērtē, grupē un fiksē uz tāfeles vai papīra lapas.
Prognozēšana	Metode paredz prognožu izteikšanu, pamatojoties uz jau zināmo/izlasīto/redzēto (virsraksts, attēls, fragments). Prognozēšanu var veikt visas stundas gaitā. Vērojot piedāvāto vizuālo un rakstisko informāciju, prognozēt globalizācijas vai multikulturālisma procesu sekas, piemēram, pēc 50 gadiem.	Tēmas: “Eiropocentrisms un Rietumu kultūra”, “Indivīds modernisma kultūrā”, “Komunikācija un tehnoloģijas un to ietekme uz kultūras attīstību un virzību”, “Multikulturālisms antīkajā pasaulē un šodien”.

Metode	Skaidrojums	Piemērs
Projekts	Metode attīsta prasmi plānot, patstāvīgi izmantot dažādus avotus un informāciju. Prasmi apkopot un izvērtēt, prezentēt, aizstāvēt savu viedokli.	Tēmas: “Kultūras laikmetīgās zīmes”, “Kultūras personība, indivīda vieta un loma 20. gadsimtā”. Izglītojamie (individuāli vai pāros, patstāvīgi vai izmantojot pedagoga ieteikumus) izvēlas tēmu, vāc, atlasa un loģiski strukturē informāciju, veido prezentāciju, ar kuru iepazīstina klasesbiedrus. Atbild uz pedagoga un izglītojamo uzdotajiem jautājumiem par tēmu. Aizstāv savu viedokli.
Tabula (grafiskais organizētājs)	Tabulā var atspoguļot procesus, struktūras, var veikt klasifikāciju, vispārinājumus, izdarīt secinājumus. Tabulu izmanto rezultātu apkopošanai. Uzskatāms informācijas izkārtojums ļauj ietaupīt laiku un atlasīt nepieciešamo informāciju.	Tēmas: “Mākslas stili, to pazīmes un hronoloģija”, “Kultūru simboli, to dažādie stereotipi un izpratne mūsdienās”, “Kultūras zīmes noteiktā laikmetā – mitoloģijā, reliģijā, sadzīvē vai mākslā”.